

**Novohradské osvetové stredisko
Banskobystrický samosprávny kraj
Obec Hradište**

Hradište

- najkrajší kút Dezidera Bangu

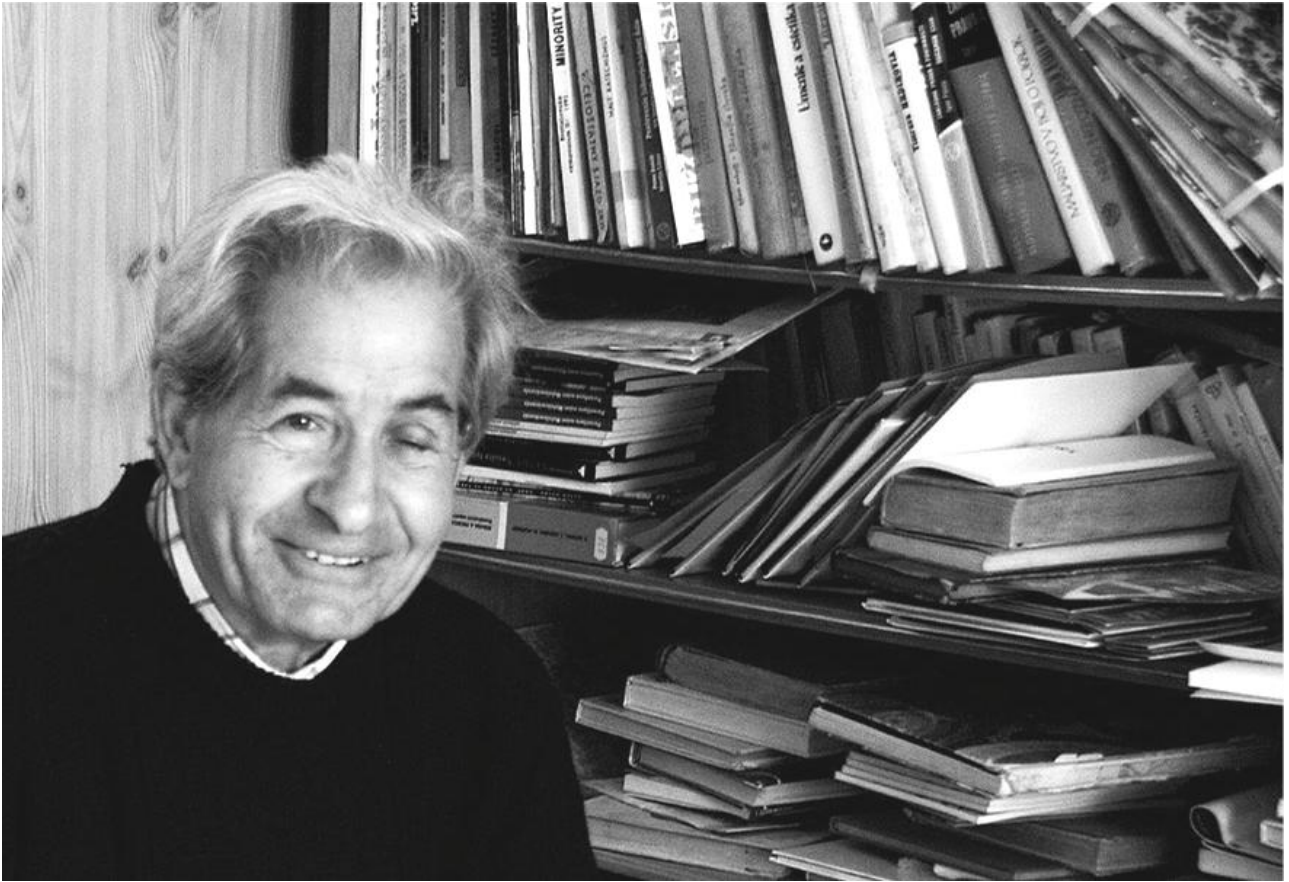
**Slávnosť venovaná básnikovi
rodákovi z Hradišťa
Deziderovi Bangovi
pri príležitosti životného jubilea
80 rokov**

24. august 2019 Hradište

Domov

*Pred starou opustenou vyhňou
čakám na kopiju slnka.
Kopiec mi riekou podáva,
vraj sa už dost' kameňov
nabrúsila.
Vrba vystrelila do výšky
fialovú streľu.
Deň ako biely vták
do diaľky odlieta.
Milujem ťa, môj kraj,
s koreňmi roztrúsenými
v skalnej zemi.
Les tichne,
chvejú sa len listy,
verné odtlačky úst
snehobielej panny.
Ktosi polámal svetlo
a odhodil,
ale ja milujem bielu košeľu
a slnko čisté
bez jedinej škvrny,
ako miluje briliant
svetlo prsteňa.
Pred starou opustenou vyhňou
čakával som na teba.*

*Ó, láska:
dovolila si svojim vlasom
do mojich dlaní padať.
Moja reč plná mlčania
klesala do lona nežných víchrov,
pomaly
ako strieborná kvapka rosy
do skaly.
Každý deň neďaleko potoka
sušili zelenkavé svetlo.
Tráva sa koscom oddala
a ruže túžili vrátiť sa na kriky.
Pred starou opustenou vyhňou,
keď vyrastie topol'
a podvečer zlatým prútom
zoženie stáda z hôr,
ó, miesto s koreňmi v tvrdej zemi,
buď mojou mohylou.*

Promovaný filozof

DEZIDER BANGA

slovenský básnik s rómskou dušou,
stredoškolský učiteľ, zberateľ,
prekladateľ rómskej ľudovej poézie
a rómskych ľudových rozprávok, dramaturg, redaktor

Hradište

*Označil som vám kružidlom
svoj najdrahší kruh na svete.
Ak ma budete hľadať,
tam moje srdce nájdete...*

*Na vrchu Dél rastie moja briezka.
Slnko si pred západom
ukladá do jej zamatového hniezdočka
svoj zlatý prsteň.*

*V Doline pri potôčiku
rastie zázračný satén,
keď sa k nemu priblížite
sršňami rokov doštípaní,
daruje vám na rany medicínku,
potom v kaplnke jeho zázračnej vône
môžete ďakovať za vrátenú mladosť.*

*V tej dedinke
v skromných príbytkoch
žijú takí ľudia,
čo sú im vzácnejšie
hrudky zeme nad všetky drahokamy sveta.*

*A za dedinou medzi agátmi
žijú takí ľudia,
čo dokázali z veľkých balvanov biedy
vybrúsiť kryštály krásnych piesní.*

*Označil som vám kružidlom
svoj najdrahší kruh na svete.
Ak ma budete raz hľadať,
tam moje srdce nájdete...*

Vážení a milí,

Dezider Banga, významný slovenský básnik s rómskou dušou, sa v tomto roku dožíva vzácneho životného jubilea – 80 rokov. Narodil sa v našom kraji, v Hradišti, na ktoré nikdy nezabudol, ktoré je jeho „najkrajším kútom“.

Básnickou tvorbou je vo svojej komunite už dlhé roky solitér. Domiňuje v nej vrúcny vzťah k jeho rodnej obci, láska k rodine a k človečenstvu. Srší z nich láska, úcta k životu, radosť a dobrota. Fascinujúce je, že celý svoj život sa vracia k svojim koreňom, ospevuje a spomína na svoje detstvo, svoju rodnú dedinu, na očarujúcu prírodu, ktorá je jeho inšpirátorkou, múzou a posilou.

Stretli sme sa na tejto slávnosti, aby sme vzdali hold jeho životu, aby sme našim krajanom, ale aj širokej verejnosti priblížili tvorbu tohto neobyčajného poeta, bližšie sa zoznámili s jeho tvorbou, ktorá je jedinečná a neopakovateľná, lebo je odrazom jeho rómskej duše.

Ďakujeme a do ďalších rokov mu vinšujeme dobré zdravie.

**Mária Ambrušová,
riaditeľka Novohradského osvetového strediska**

Vážení občania, milí rodáci

Obec Hradište sa snaží neustále pripomínať svoju bohatú históriu, do ktorej patria aj významné osobnosti.

Medzi nich rozhodne patrí náš rodák, básnik Dezider Banga. Teší nás, že aj on sa s hrdosťou vždy hlásil k svojmu a nášmu Hradišťu.

Je našou povinnosťou nezabúdať na tých, ktorí sa tu narodili a dosiahli mimoriadne úspechy...

**Nataša Iskrová,
starostka obce Hradište**

Život – rodina

Dezider Bangu sa narodil 24. augusta 1939 v Hradišti. V rodnej obci žil a vyrastal až do odchodu na stredoškolské štúdiá. Jeho otec a ďalší jeho predkovia boli starí Hradišťania a zruční remeselníci, ktorí robili s drevom a železom. Otec Jonáš pracoval ako kováč v obecnej vyhni, robil lemeše na pluchy, mama viedla domácnosť a starala sa o početnú rodinu.

Rodný dom

Narodil sa ako siedme z ôsmich detí (Jonko, Jolana, Ďula, Béla, Laco, Pavlína, Dezider, Edo). Materiálne pomery rodiny, v ktorej vyrastal, boli skromné, ale našiel v nej pochopenie a podporu pre rozvoj svojho vzdelania a talentu.

Dezidera v dedine všetci volali náš Dežko. Mama bola na neho hrdá, často o ňom v dedine rozprávala, že jej syn aj v meste zachováva dobré zvyky celej rodiny, na Vianoce chodí známym pred dvere zahrať na husliach.

Oženil sa s **Ol'gou**, rodenou **Ružičkovou** (1942), z Cinobane. Zoznámil sa s ňou pri vlaku, keď odprevádzala svoju staršiu sestru a jeho spoližiačku. Počas manželstva sa im narodili tri deti: Federico (1964), Peter (1966) a Dalibor (1977).

Svoju rodnú obec vždy považoval za najkrajšie miesto na svete. Povedal: *„Detstvo je pre mňa studňa, z ktorej čerpám celý svoj básnický život. Hradište, je to moje najdrahšie miesto na svete. Hoci tam už nebyvam desaťročia, vo svojich myšlienkach som dennodenne tam. Moje básnické obrazy a metafory som uvidel tam a ďakujem Bohu, že som sa práve tam narodil a prvý raz som uvidel žiarivé slnko, ako pristalo na našom dvorčeku z vrchu Diel.“*

V súčasnosti žije v Bratislave, rád sa zdržiava na chalupe v Zbrojníkoch.

Štúdium

V rokoch 1945 – 1951 navštevoval základnú školu v Hradišti. Rád spomína na učiteľa Gejzu Čižmaroviča, ktorý mu už ako druhákovi dával za odmenu knihy zo školskej knižnice. Požičal mu domov aj čítať prvú knihu. Boli to verše Ľudmily Podjavorinskej – „Ženilo sa motovidlo“.

Šiesty až ôsmy ročník základnej školy navštevoval v susednej obci Uhorské. Z tohto obdobia si najviac pamätá učiteľov Medľu a Lehotského. Jeho triedny učiteľ Ján Laudár ho dával hrať za školu futbal, lebo bol výborným hráčom. Futbal hrával v Hradišti, v Kálajove dome s Miškom Kováčom, Edkom Muchom a ďalšími chlapcami z tzv. vyšného konca.

Nakoľko počas celej základnej školy dosahoval dobré študijné výsledky, išiel na strednú školu do Krupiny, kde bol jediným študentom Rómom. Tu absolvoval Pedagogický ústav pre vzdelávanie učiteľov národných škôl.

V rokoch 1958 – 1963 študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, slovenský jazyk a dejepis.

Práca

Po ukončení štúdia dostal umiestenku na Strednú všeobecno-vzdelávaciu školu do Trebišova, kde začal pôsobiť ako stredoškolský profesor a zotrval tu šesť rokov (1963 – 1969).

V roku 1969 vyhlásila Česko-slovenská televízia, štúdio Košice konkurz na miesto dramaturga. Prihlásil sa a prijali ho. Ako dramaturg literárnej redakcie v Košiciach pôsobil desať rokov. Toto obdobie považuje z hľadiska tvorby za najplodnejšie. Vytvoril 150 večerníčkov, rozprávkové hry a seriály pre deti. Dal ideový námet pre známu detskú hudobnú reláciu *Zlatá brána*.

V septembri 1979 sa aj s rodinou sťahuje do Bratislavy. Zamestnal sa v redakcii časopisu *Nová cesta* ako vedúci sekretár, šéfredaktorom bol básnik Gustáv Hupka. Časopis *Nová cesta* bol vydávaný na pomoc Zborom pre občianske záležitosti. Okrem svojho hlavného zamerania uverejňoval hodnotné články a rozhovory s významnými osobnosťami kultúrneho, spoločenského, vedeckého a politického života. Tu pracoval až do jej zániku v roku 1990, ale od roku 1986 už pôsobil ako šéfredaktor.

Po roku 1989 aktívne vstupuje do politického a spoločenského života. Bol predsedom občianskeho združenia **Románi kultúra**. Vo vláde Jána Čarnogurského pôsobil ako jeden z podpredsedov Rady vlády pre národnosti, kde obhajoval záujmy rómskej menšiny. Ako sám uvádza, práve spolu s Jánom Čarnogurským presadil, aby boli Rómovia uznaní za národnosť. Mnohí Rómovia boli proti tomu, no on bol presvedčený, že každá národnostná menšina má právo na vzdelávanie vo svojom materinskom jazyku.

Založil a bol šéfredaktorom kultúrno-spoločenského mesačníka **Roma**, v ktorom boli uverejňované aj príspevky v rómštine. Časopis vychádzal desať rokov. Neskôr vydáva detský časopis v rómštine **Lulud'i** (Kvietok), financovaný Ministerstvom kultúry SR.

Okrem toho bol šéfredaktorom a vydavateľom Pracovních listov pre Rómov **But'aketo nevipen** (týždenník pre rozvoj zamestnanosti Rómov), ktoré mali prispieť k ich lepšiemu uplatneniu na trhu práce.

Tvorba

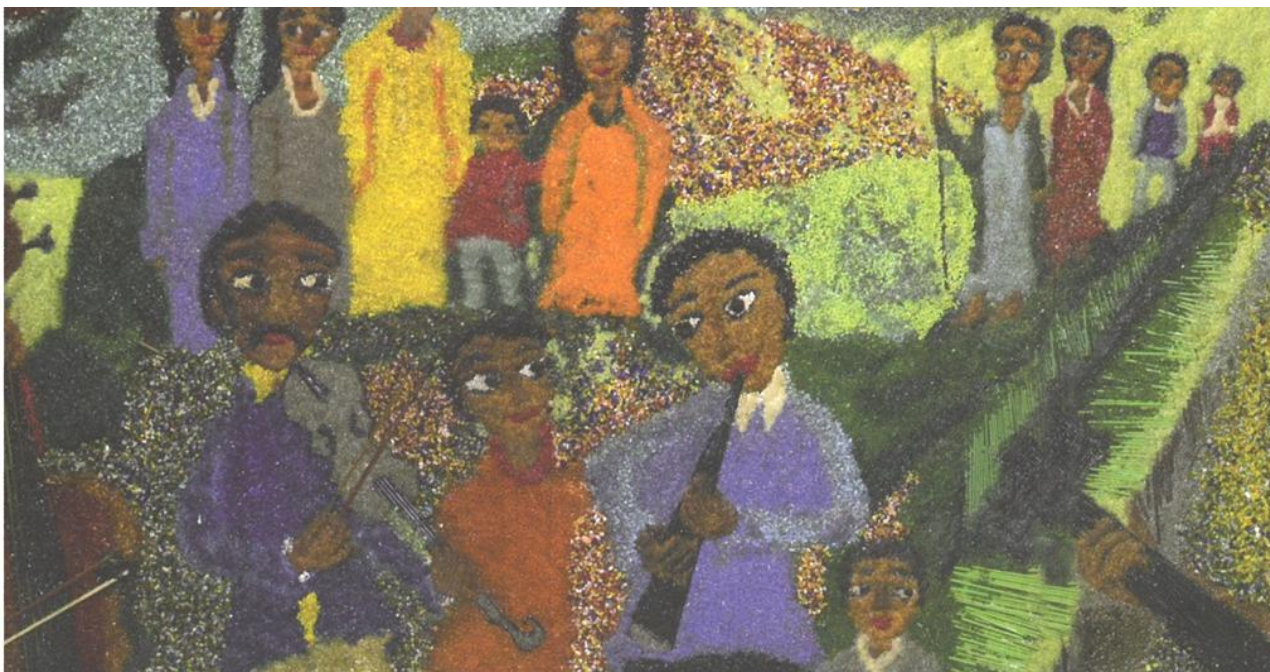
Začiatky

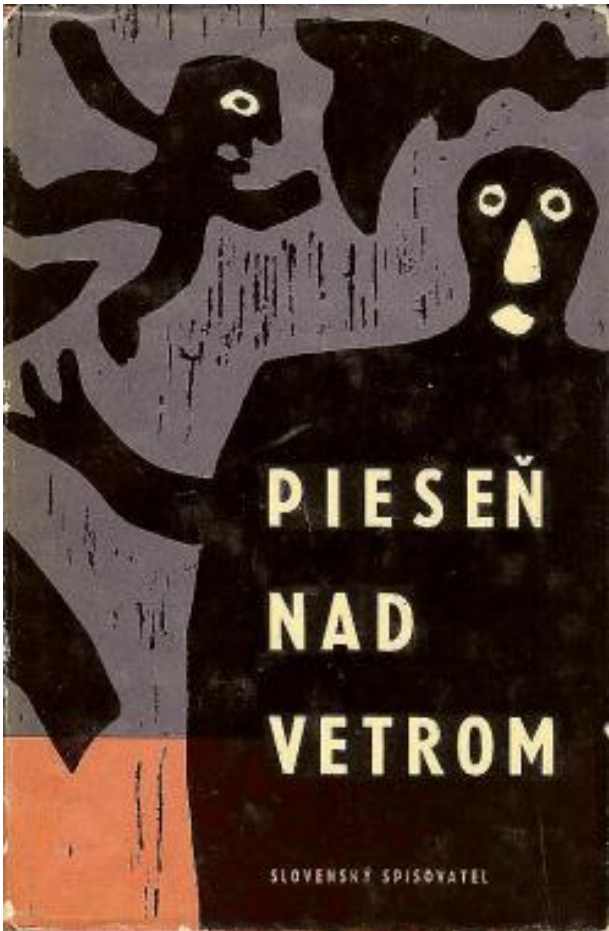
Prvý impulz, osvietenie... V treťom ročníku strednej školy sa mu prisnil sen, v ktorom napísal báseň. Ráno po zobudení si ju pamätal a zapísal na papier. Od tohto okamihu začal veľa čítať, najmä poéziu. Štúdiu literatúry venoval veľa času, preto ho spolužiaci volali knihomol'.

Druhý... Počas odbornej školskej praxe v Banskej Štiavnici navštívil v neďalekom Štefutom Jozefa Horáka, spisovateľa a riaditeľa miestnej školy. Bolo to prvé stretnutie so živým spisovateľom a veľký zážitok. Spisovateľ im okrem iného povedal: „*Chlapci, ak sa chcete venovať literatúre, musíte veľa čítať, ak nebudete čítať, nikdy z vás nič nebude.*“

Túto radu si mladý začínajúci autor zobral k srdcu a ako sám neskôr povedal, riadi sa ňou po celý život.

V jednom z mnohých rozhovorov uviedol: „*Čo sa týka tvorby, bol pre mňa vzor Milan Rúfus. Prvé básničky som uverejňoval v Mladej tvorbe a prečítal si ich Andrej Mráz. Stala sa mi taká príhoda, išiel som k nemu na skúšku zo slovenského literárneho realizmu. Andrej Mráz bol mimoriadne prísny, skúšky sa u neho robili na druhý alebo na tretí raz. Vošiel som a povedal mi, daj mi index. A zapísal mi známku. A povedal mi – čítal som tvoje básničky, máš veľký básnický talent. Povedal mi to Andrej Mráz!*“

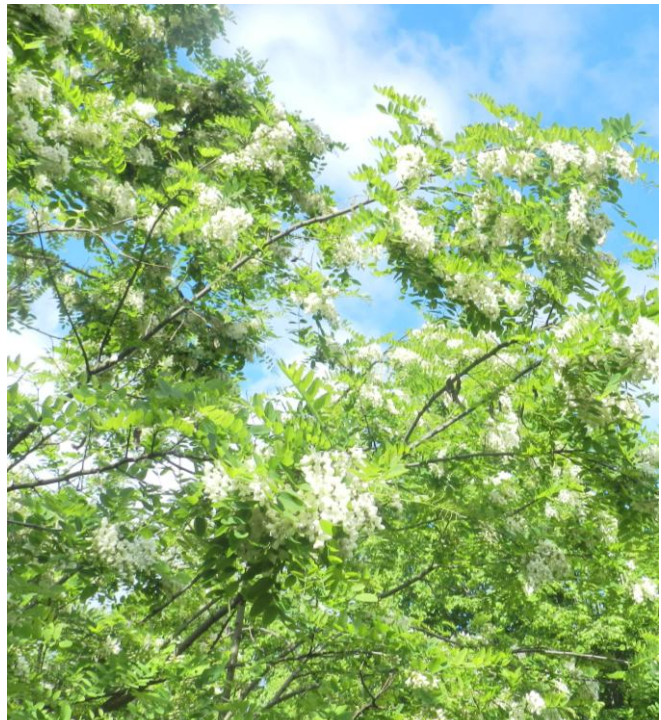

Svoju prvú knihu *Pieseň nad vetrom* vydal v roku 1964 a odvtedy ubehlo 55 rokov. Povedal o nej: „*Moja úplne prvá kniha – Pieseň nad vetrom – boli preklady cigánskych piesní, ale bola to vlastne autorská tvorba, musel som to celé prebásniť. Stretol ma na ulici básnik Miroslav Válek, za komunistov minister kultúry, a povedal mi: „Aké pekné metafory si tam našiel, je to skutočne poézia.“ Čiže objavil som rómsku ľudovú poéziu pre slovenských čitateľov.*

Vo svojej tvorbe nezabúda na rodnú obec, práve naopak: „*Všetko je o Hradišti. Prečítajte si moju Lyriku, tam je zašifrované Hradište. Nie je konkrétne pomenované, ale kto pozná Hradište a bude to čítať, ten ho nájde.*

V zbierke Agáty neumierajú sa spomína agačina pri mojom rodisku. Je to posolstvo týmto agátom. Dávam posolstvo ľuďom, tejto generácii, pretože nikto to už neprežije tak ako ja, ja to musím povedať. Už tí druhí, ktorí tam prídu, prežívajú niečo iné, ako som prežíval ja, keď tam tie agáty boli. Vlastne je v tej knižke môj životopis, odrazom z toho jarku v agačine, kde sa začala písať moja história.“

Vlastnou tvorbou debutoval v roku 1967 *Záružlie a lekno*, v ktorej autobiograficky priblížil detstvo a mladosť cigánskeho chlapca. Osobitný kolorit a rámec jeho poézie vytvára prírodná scenéria, s ktorou bol od detstva úzko spätý, keď vyrastal v Hradišti. K každej jeho básni, nájdeme viac alebo menej rodnú obec, ktorá ako sám hovorí, je jeho jediným inšpiračným zdrojom: *Pýtajú sa ma, kam chodím na tie metafory. Dodnes odpovedám, chodím na ne do svojej rodnej dediny.*“

Ako prvý na Slovensku vytvoril rómsky šlabikár **Romano hangaro**.

Poézia:

Záružlie a lekno (1967)

Modrá búrka (1970)

Rozhovory s nocou (1970)

Horiaca višňa (1983)

Slniečny vánok (1999)

Agáty neumierajú (2004)

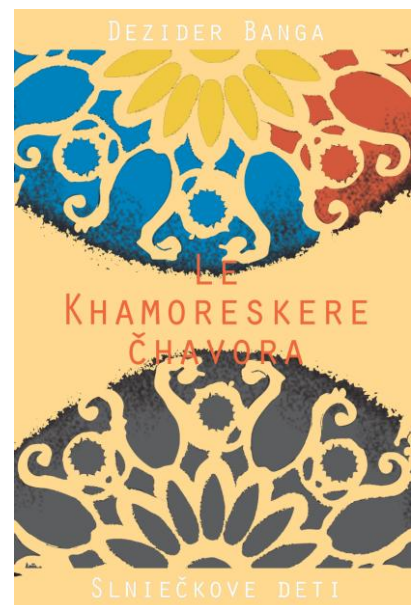
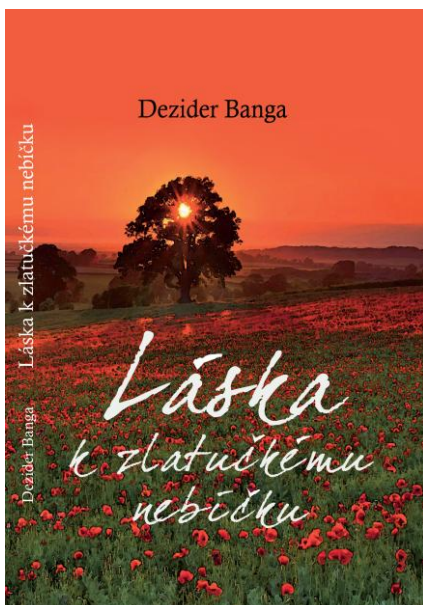
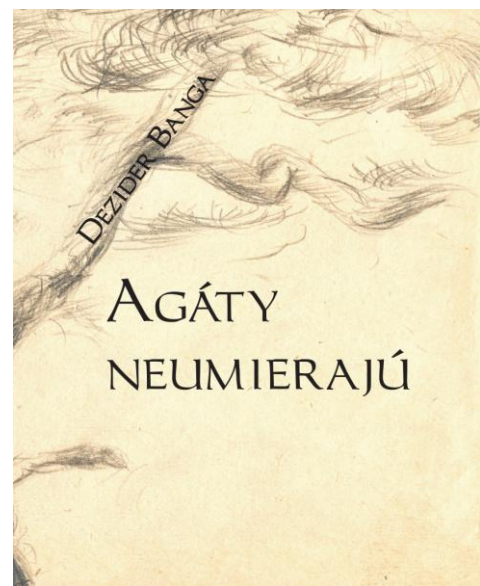
Symfónia vetra (2009)

Slniečkove deti (2012)

Krčiažky so živou vodou (2014)

Láska je srdcom vesmírneho zvona (2016)

Láska k zlatučkému nebičku (2018)

Výbery z poézie:

- *Magnólie zhasínajú* (1989)
- *Lyrika* (1992)
- *Le Khamoreskere Čhavora/Slniečkové deti* (2012, 1. vydanie)

Pre deti a mládež

- *Romano hangoro* (1993, rómsky šlabikár)
- *Maľovaná rómština* (1996)
- *Čierny vlas* (2007, 1. vydanie)

Scenáristika

Televízne večerníčkové seriály:

- *Epaš* (1969)
- *Buroviarko* (1971)
- *Rozprávky z dlane* (1972)

Televízne rozprávkové hry a seriály:

- *Barborkin pavúk* (1972)
- *Čierny vlas* (1972)
- *Tehliar a kráľ* (1972)
- *Slimáčik bubienok* (1977)
- *Dievča s ružami v šľapajach* (1978)
- *Rozprávky z lúky* (1979)

Literárna tvorba – editorská činnosť

- *Pieseň nad vetrom* (1964 – antológia rómskej ľudovej poézie)
- *Čierny vlas* (1970 – výber z rómskych ľudových rozprávok)
- *Paramisa* (1993 – antológia rómskych ľudových rozprávok)
- *Verše z vrbiny* (1993 – antológia rómskej autorskej poézie)

Bývalý minister kultúry Miroslav Válek ho raz stretol na ulici a kričal na neho: „Dežko, čítal som tie tvoje preklady rómskych piesní, to je fantázia! Tam sú také metafory, že ťa obdivujem.“

Ocenenia

Prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič mu v januári 2010 udelil vysoké štátne vyznamenanie – **Rad Ľudovíta Štúra III. triedy** za mimoriadne zásluhy o rozvoj v oblasti kultúry, osobitne rómskej literatúry.

Mimovládna organizácia ACEC, ktorá je vyhlasovateľom Gypsy Spirit (projekt oceňujúci aktívnu snahu všetkých, ktorí pomáhajú zlepšiť situáciu Rómov na Slovensku), mu udelila cenu v kategórii Špeciálne ocenenie poroty za rok 2012.

V roku 1982 sa básnická zbierka Horiaca višňa stala najkrajšou knihou roka a cenu autorovi odovzdal osobne Vladimír Mináč.

Iné

Jeho brat Július Banga, ktorého prezývali Kuľo, hral na saxofóne. S celou rodinou sa presťahoval do Prahy, kde aj zomrel. Jeho vnuk je známy hudobník **Radek Banga**.

BÁSNICKA TVORBA

Na Pedagogickej škole v Krupine, kde pripravovali učiteľov národných škôl, sa popri intenzívnom čítaní umeleckej literatúry už začal aj tvorivo venovať písaniu básní. Vzorom sa mu stal španielsky básnik, Róm, Federic García Lorca (1898 – 1936), ktorý sa zaujímal o cigánske zvyky. Napríklad v diele *Romancero gitano* naznačuje morálnu odlišnosť cigánskeho a meštianskeho sveta, čo výstižne vyjadril pri tradičných motívoch lásky a smrti z cigánskeho pohľadu.

D. Banga počas vysokoškolského štúdia chodil po Slovensku a zbieral rómsku ľudovú slovesnosť – rómske básne, piesne a rozprávky, ktoré sa preňho stali základom poézie, pretože je to určité estetické podanie života Rómov, ich nádejí a túžob.

Uvedené inšpiračné zdroje, ktoré intenzívne vnímal v detstve, sa výrazne prejavili už v jeho prvom vstupe do slovenskej literatúry knihou rómskych rozprávok *Čierny vlas. Cigánske rozprávky* (1969), ktorými významne prispel k zviditeľneniu špecifického rómskeho folklóru. Vyžaruje z nich skromnosť, mierumilovnosť, zmysel pre spravodlivosť, úcta k predkom a celému spoločenstvu, obhajoba chudobného, ale aj slobodného kočovného spôsobu života, clivá i veselá hra na husliach, charakterizujúca prostredníctvom rozprávkových postáv celú rómsku societu.

Bangova básnická tvorba vychádza z osobného zážitku a tradície rómskej ľudovej poézie, pričom sa sústreďuje na človeka ako prírodnú bytosť a zdôrazňuje jeho bezprostredný vzťah so svetom. Z veršov cítiť radostnú spontánnosť a krásne lyrické videnie svojho sveta. Je to poézia vyvierajúca z úprimnosti srdca, neobyčajne zmyslová a zmyselná, plná ohňa, farieb a vôní. Možno hovoriť o žiarivých ohňostrojoch, čarokrásnych výbuchoch metafor, keby nebola zároveň aj poézia asketicky cudná, skromná, vedomá si vážnosti zázraku, ktorý sa volá život.

Pri pripomenutí Bangovej lyrickej výpovede „čím by sme boli bez luny, bez jelší, trávy, potoka, bez robustných žltých volov ohňa!“ možno s trpkosťou poukázať na súčasný konzumný spôsob života: Ved’ kto si dnes všimne vyparádený lupeň čerešne; koho zaujme studený kalich kvetu, kde sa vycierajú nehanblivé tyčinky na tápavých plátnach; málokto je zvedavý

na ten malebný, mámivý cirkus, ktorý nám predvádza čarodejnica príroda pod holým nebom. Na druhej strane Banga by bez háklivých lyrických rekvizít nebol svojský – poéziou sa nehanbí, nebojí strčiť ruku doprostred sladkého dužnatého manga a vybrať pre čitateľa staroľudskú formuláciu ako frčku do nosa: „Každá rozkvitnutá lúka je jeden list so zlatou pečatľou.“ Pre dnešného človeka, ktorý, povedané s Bangom „chodí po svete ako strom búrku dorúbaný“ má táto krása hojivosť jelšového lístočka, nevýslovnú skromnosť a pokoru liečivého skorocelu.

Inšpirovaný rómskou ľudovou slovesnosťou vydal niekoľko básnických knižiek najmä pre dospelých čitateľov, v ktorých od debutu dominujú obrazy huslí, veselého i clivého spevu, tanca, slnka, luny a vetra ako neoddeliteľnej súčasti života Rómov, ako kľúč, ktorým si otvoril sieň básnického diela. Spolu so spomienkami na vlastné detstvo a meditáciami o živote a poslaní človeka i básnika sa vinú jeho básnickými zbierkami *Rozhovory s nocou* (1970), *Modrá búrka* (1970). Bangove básne sú v istom zmysle poetizované dejiny Cigánov ako ich dlhá cesta, v ktorej sa prelína romantika s tragikou. V zbierkach povedané jeho slovami „modernými básnickými metódami vyjadrujem to, čo som dlhé roky nosil vo svojej duši. Čistý a úprimný vzťah k životu, zvláštny osud rómskeho ľudu, ktorý po stáročia hľadá svoje šťastie. Tematika ciest, nekonečnej lásky k ľuďom a prírode. Žiaden iný národ na svete tak nesplynul s prírodou ako práve Rómovia, ich duša je čistá a dobrotivá ako príroda, je plná lásky k životu, ktorý prežívajú práve v tejto chvíli. Duša nezaťažená mamonom. Tieto zbierky by som charakterizoval tak, že prehovoril básnik svojským básnickým slovom o svojom rómskom ľude, ktorý nadovšetko miluje.“

Po dvanástich rokoch odmlčania sa prihovril čitateľovi básnickou zbierkou *Horiaca višňa* (1983) typickými farbistými a konkrétnymi veršami. Veľmi citlivo a starostlivo zostavený výber z dlhšieho obdobia presvetľujú motívy skromného detstva, robotnej mamy a pracujúceho otca, ktorý chodieval do maše. Za kúsok chleba vylieval železo a žiaľ. Farby svetla, nevšedná zmyslovosť a prirodzená hudobnosť, to je to, čo sa vinie celou zbierkou. Zbierka je básnický návrat k ľudským hodnotám – láske k matke, úcte k predkom, láske k rodnej hrude, ale aj hľadania pravdy o sociálnom postavení človeka.

Potom nasledovali výbery z dovtedajšej tvorby: zostavil antológiu rómskej poézie *Verše z vrbiny* (1992), v ktorej predstavil vlastné básne i niektoré básne z autorskej dielne ďalších rómskych autorov; vydal knižnú publikáciu *Lyrika* (1992) ako výber zo svojej predchádzajúcej básnickej tvorby, ale doplnil ju o nový cyklus básní *Lúčenie s ohňom*; nasledovala zbierka básní *Slniečny vánok* (1999), ktorá obsahuje výber z autorovej básnickej tvorby a 10 nových básní. Z básní tohto obdobia cítiť akosi viac melanchólie. Spoločníkmi v autorovom tuláckom svete sú vietor, voda, oheň či mesiac. Je to znak ľudského a básnického dozrievania, ale zároveň aj predtucha o zhoršovaní sociálnej a spoločenskej situácie Rómov.

Čítanie Bangových básní vedie čitateľov k tomu, aby sa viac zamýšľali nad krásou jednoduchých vecí a vážili si, citujúc jeho verše *„lastovičí let, je vznešený a verný zároveň. No krajší je spev matiek po návrate, keď nájdu hniezda ničím nedotknuté.“*

Podstatu Bangovej poézie výstižne vystihol mág slovenského slova Štefan Moravčík: *„Bez Bangových básní by bolo bezpochyby bezútešne: bez búrok, bez blčiacich bleskov, bez boriny, borievčia, bahniatok, bez blyskotu beláskov ... bez bázne, bez burcujúcej bolesti, bez blaživého bozku, bez blahodarných blahozvestí.“*

Július Lomenčík

Básne verné odtlačky duše

Stretnutia s krásou prijímame tak, ako sa pije voda a je chlieb. A pýtame sa, aký je to jazyk, ktorý vie tak presne vyjadriť rozpätie pocitov, ako to urobil slovenský básnik rómskeho pôvodu Dezider Banga. Od krehkých zábleskov radosti, po strach, sociálne napätie dokázal vkladať do poetického videnia svoj kraj napájaný slnkom, dvor zaprášený únavou, vrby naklonené nad smútok, hlinené tajomstvá rodiska, zvuk a rytmus z vyhne, kde jeho otec koval verše na nákovce, aby ich jeho syn Dezider vkladal do básnických príbehov, metafor a obraznosti.

Už v čase, keď sa ma básnik Dano Hevier pýtal, či sa poznám s pánom Bangom, som mu odpovedala. Poznám sa cez jeho básnickú zbierku „Horiaca višňa“, ktorá mu vyšla v roku 1983. Do rúk sa mi dostala táto čarovná básnická zbierka asi pol roka po jej vydaní. Pracovala som v redakcii okresných novín a mala som šťastie aj osobne sa stretnúť s básnikom. Šiel mi oproti v bielej košeli. Na prízemí obchodného domu Prior. Bolo leto. A on si možno prišiel do svojej rodnej dediny Hradišťa po nové podnety pre svoju tvorbu. Neskôr, keď som siahla aj po iných jeho knižkách, sa mi potvrdilo, že jeho lyrický subjekt má vo svojej básnickej výbave také výrazné, hlasité a viditeľné postavenie, aké má málokto slovenský básnik. Jeho poetika mi ponúkla kľúče od citu, intenzity zážitku, ale aj od rómskeho naturelu. Akúsi vôňu a chuť čistej ničím neskreslenej nekonečnosti. Uvedomila som si, že verše, ktoré píše, sú akoby vernými odtlačkami jeho duše.

Hana Košková

PIESEŇ NAD VETROM

Rómska literatúra nemá dlhú históriu, pretože slovesná kultúra sa v rómskych komunitách po stáročia šírila najmä ústnym podaním. Na Slovensku je popri Elene Lackovej priekopníkom rómskej literatúry **Dezider Banga**, ktorý bol na tomto poli dlhé roky osamelým bežcom. Našťastie, v posledných rokoch sa výrazne rozšíril okruh spisovateľov a básnikov, ktorí sa hlásia k rómskemu pôvodu. Viacerí z nich vytvorili neformálnu skupinu RÓMSKY LITERÁRNY KLUB (ROLIK), kde majú možnosť intenzívnejšie rozvíjať svoju tvorbu a pravidelne ju publikovať.

Dokumentárny film **PIESEŇ NAD VETROM** (2016) zachytáva stretnutie Dezidera Bangu s Rómskym literárnym klubom. Dezider Banga spolu s mladými autormi rozprávajú o svojich životoch, tvorivej inšpirácii a o potrebe písať. Významnú časť filmu tvorí prezentácia literárnej tvorby – najmä poézie Dezidera Bangu. Film prináša citlivý portrét umelca a publicistu, ktorý podstatnú časť svojej energie venoval rómskej tematike.

Autor námetu a režisér filmu **Mgr. Jozef Banyák**

Ukážky z tvorby:

Dezider Banga: Záružlie a lekno

Kováč

*Môj otec kováč,
po rukách mu tečú
modré potôčky.
Keď som bol malý chlapec,
ťahával som mu vo vyhni
kováčsky mech.*

*Oheň. Žltá pieseň dreveného uhlia.
Otec podkúva žltú kobylu,
bzučí vosk.
Kobyla pred vyhňou –
priviazaná trojnožka.*

*Ó, otec vykuj silné srdcia zvonom,
nech zvoní ľudom do svedomia.
Obuj dobre kolesá,
tie okrúhle vzdychy
žltých agátov.*

*Ó, otec vykuj silné srdcia zvonom,
nech zvoní ľudom do svedomia.
Vykuj ostré čakany,
nech čierna zem,
ktorú sme tehličkami slz vykladali,
zazvoní.*

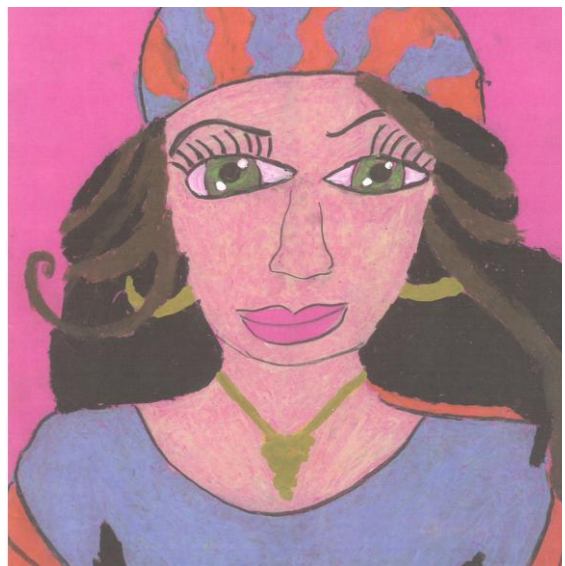
*Ó, otec vykuj silné srdcia zvonom,
nech zvoní ľudom do svedomia,
kým na zemi
bude si deň obliekať
bielu košeľu.*

Dezider Banga: Horiaca višňa

Mama

*Po zodratom svete
často si chodievala.
Bozkávali tvoje nohy
farebné vlny tráv.
Napoludnie prevrátil sa deň.
Prečo si často nachádzala
medzi kvetmi bolehlav?*

*Mama, prečo tak milujem
ten nedobytný hrad
so štyrmi vežičkami
na každú stranu sveta?
Ja, sťahovavý vták,
preletel som oceány,
púšte plné horúceho svetla.*

Narodil sa básnik tisícročia

*Narodil sa básnik tisícročia
a ľudia div si oči nevyočia.
Z večera do rána postaví
najkrajší kaštieľ pre mamu,
je celý zo sna a slonovej kosti
a plný najvzácnejších hostí.*

*Narodil sa básnik tisícročia,
pretvára svet modrými očami,
po tenkých čiaračkách v jeho dlani
neustále letia do diaľky
plachetnice plné malín.*

Zdroj: M. Šesták a kol.: Hradište, Rozhovor, s Deziderom Bangom v roku 2009
v Bratislave pre hradištský obecný časopis, J. Banyák
Použ. lit.: Ľ. Jurík: Rozhovory po rokoch,
D. Pucherová: Dezider Banga: Som slovenský básnik s rómskou dušou,
L. Oračko: Dezider Banga a jeho prínos pre rómsku kultúru

Návšteva z Českej TV

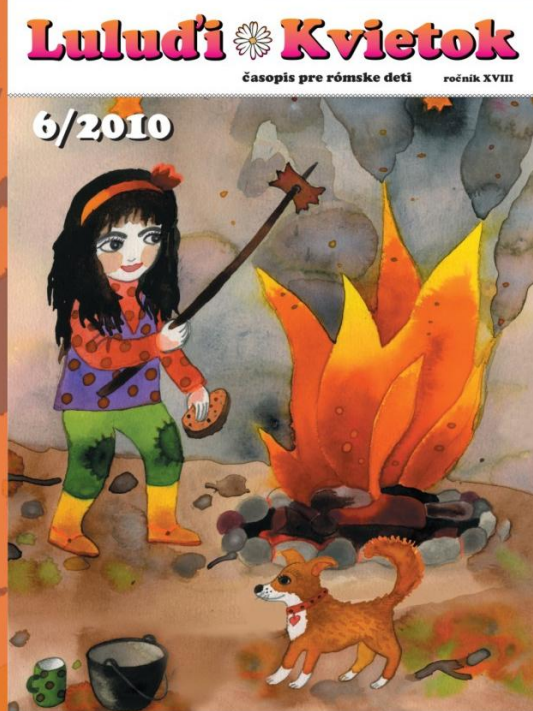

Hradište – najkrajší kút Dezidera Bangu:

Vydalo: Novohradské osvetové stredisko
Zodpovedná: Mária Ambrušová
Zostavil: Michal Abelovský
Jazykový redaktor: doc. PaedDr. Július Lomenčík, PhD.
Grafická úprava: Renata Adamová
Tlač: PROPRINT s.r.o.
Rok: 2019

**Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry
národnostných menšín**

Fotografie, zvukový a obrazový záznam
z tohto podujatia zhotovený organizátormi
bude použitý na archivačné, odborné,
propagačné a reklamné účely.